

POMM1083
Suomen kielen ja kirjallisuuden
pedagogiikka:
Oppiaineen iso kuva

Tarnanen & Kainulainen
kevällä 2025

Millaisia ajatuksia, tunteita,
kokemuksia mieleesi nousee
suomen kielen ja kirjallisuuden
oppiaineesta?

Mitä äikässä pitäisi opettaa?

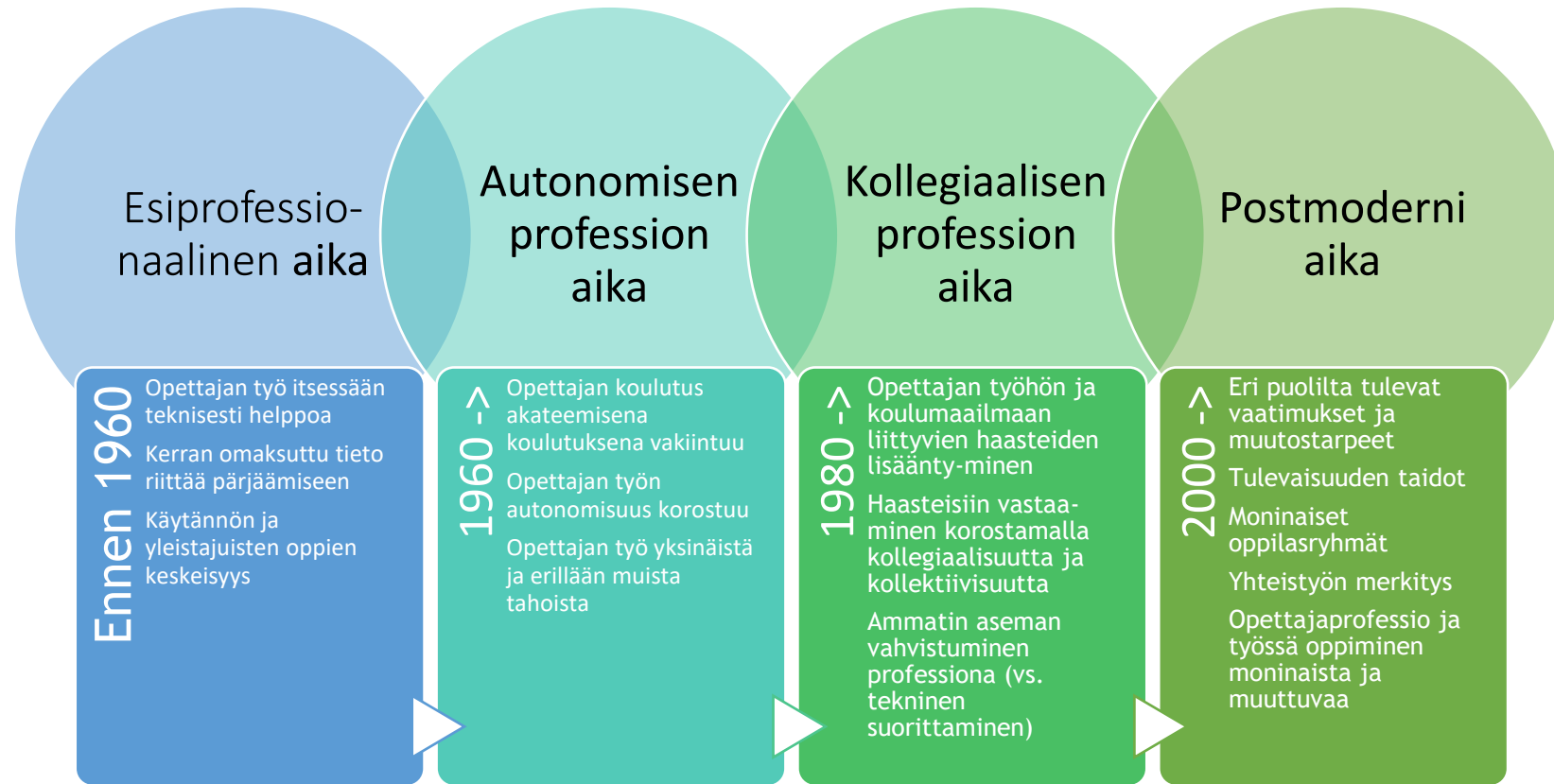
Millaiseksi äikän opeksi toivot
tulevasi?

Mitä sinun on opittava äikän
POMeissa?

Miksi ja ketä varten koulu on ylipäättään olemassa ja mitä siellä tulisi opettaa?

Opettajaprofessio – miten heijastuu suomen kielen ja kirjallisuuden opettamiseen?

Hargreaves, 2000

1856-65

1856 suomen kieli oppikoulun opetusaineeksi

1865 suomen kieli oppikoulun opetuskieleksi

1920-21

Äidinkieli ja kirjallisuus oppiaineeksi ja opetussuunnitelmatyön käynnistyminen

1921 äidinkielen koe omaksi yökokeeksi

1950-60

Tärkeää kirjakielen ja kansallisen kirjallisuuden opettaminen: hyvä ja virheetön kirjakieli opitaan opiskelemalla huolellisesti kielioppia; lausunta ja puhetaito

informaatioteoria (kielen sosiaalinen luonne ja välineellisyys); kirjallisuuden opetuksessa kaikille yhteinen kaanon; käytännön kielikäyttötaidot; vuorovaikutustaidot

1970-luku

Kieli elävä ja havainnoitava ilmiö; kielen variaatio; kielen viestinnän välineenä; Wieverin & Shannonin malli viestinnästä; yhteiskunnan ja työelämän vaatimusten huomioiminen; ainekirjoitelmia ja kirjoitusharjoituksia; kirjallisuudessa elämyspedagogiikasta analyysipedagogiikkaan

1980-luku

Tekstilingvistinen kielen kuvaus; kielentuntemus; tilanteinen kielenkäyttö; kielestä puhumisen käsitteet (yläaste); taitoalueiden hierarkia; prosessikirjoittaminen; kirjallisuuden vähäisempi näkyminen

1990-luku

Kirjoittamisen arvioinnin kehittäminen; tekstilajiajattelu; yo-kokeeseen aineistopohjainen aine; PUHVI-koe; kirjallisuusnäytteistä kokonaisteoksiin; oppiaineen nimen muutos

2000-luku

Kielenkäytön tilanteisuuden ja yhteisöllisyyden korostuminen; ammatillinen kielenkäyttö; medialukutaito; kieli- ja tekstitiedon kiinnittyminen tekstilajeihin; yo-kokeeseen tekstitaitokoe

2010-luku

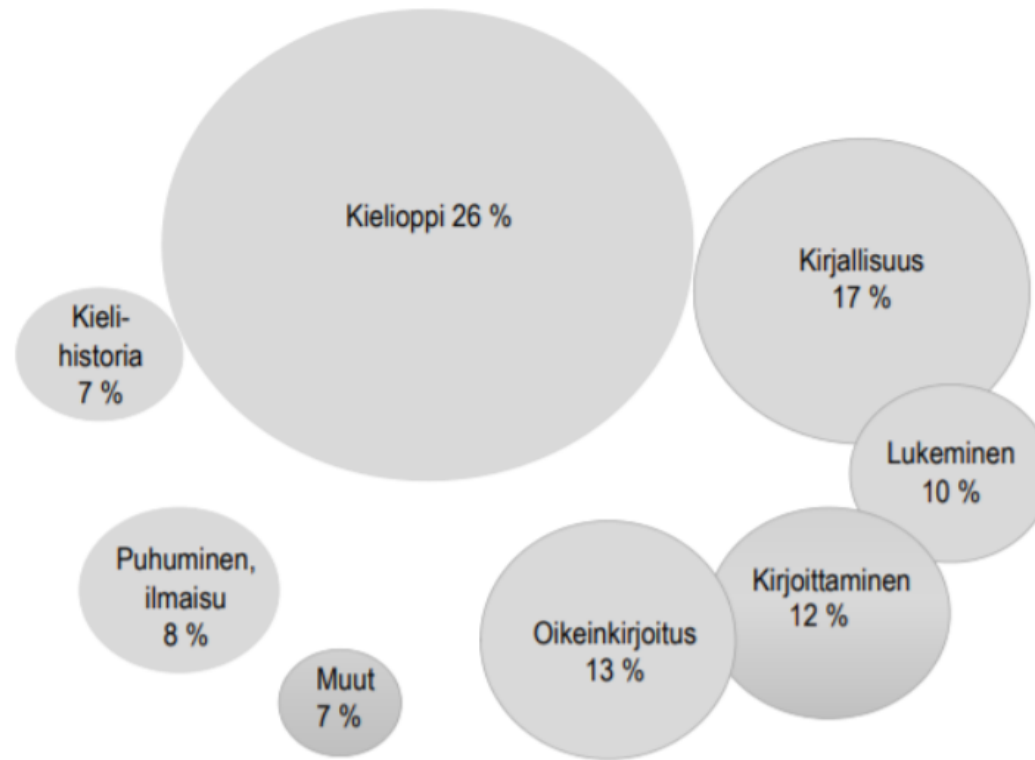
Kielitietoisuus, monilukutaito, tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen taidot laajan tekstitaitokäsityksen hengessä; ylioppilaskokeen digitalisoituminen, debatti ylioppilaskokeen laajuudesta (yksi- vai kaksipäiväinen)

2020 - 30

Miltä tulevaisuus näyttää?

Henkinen tila visioinnille ja tulevaisuuden muutoksille

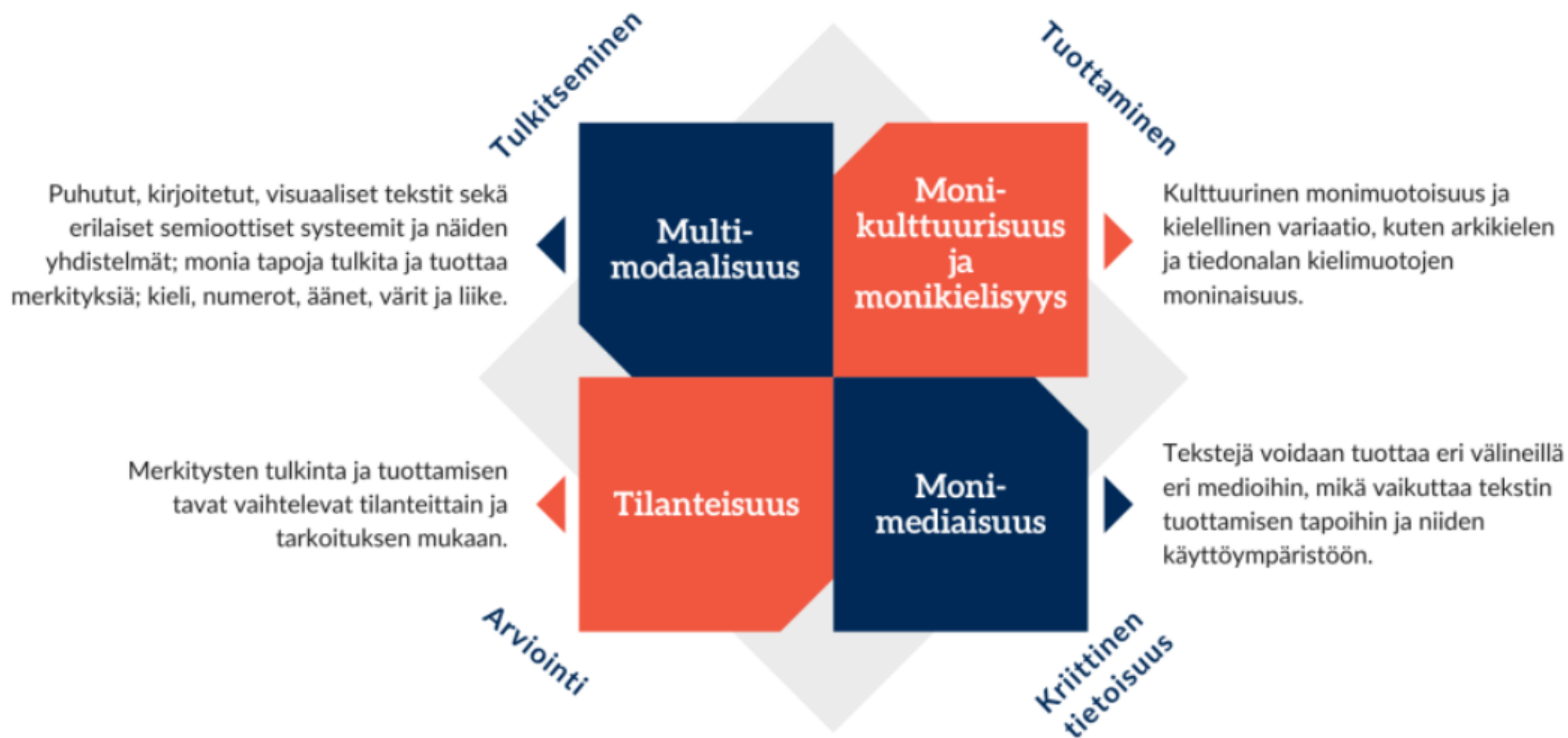
Peruskoululaisten
käsityksiä
äidinkielestä ja
kirjallisuudesta
oppiaineena

KUVIO 1. Oppilaiden (9.lk) kirjoitelmissa (N=97) esiintyvät äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen sisältöjä kuvaavat nimitykset (N=732). Kuviossa on näkyvillä kunkin aihepiirin eniten mainintoja saanut nimitys

Kulju, P., Rähä, P. & Mäkinen, M. 2015. Peruskoululaisten käsityksiä äidinkielestä ja kirjallisuudesta oppiaineena. Teoksessa Harjunen, E. (toim.) Tekstit puntarissa. Ajatuksia äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistuloksista perusopetuksen päättöarvioinnissa 2014 ja 2010. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 2015:10, 85–96

Monilukutaito

Kielellä opitaan ja opiskellaan muissakin kuin kieliaineissa

Monilukutaito eri oppiaineissa

Kun opitaan, niin

Ympäristöopissa
(maantiedossa,
biologiassa,
terveystiedossa,
matematiikassa,
fysiikassa,
kemiassa)

katsomusaineissa
(uskonnossa,
elämäkatsomus-
tiedossa),

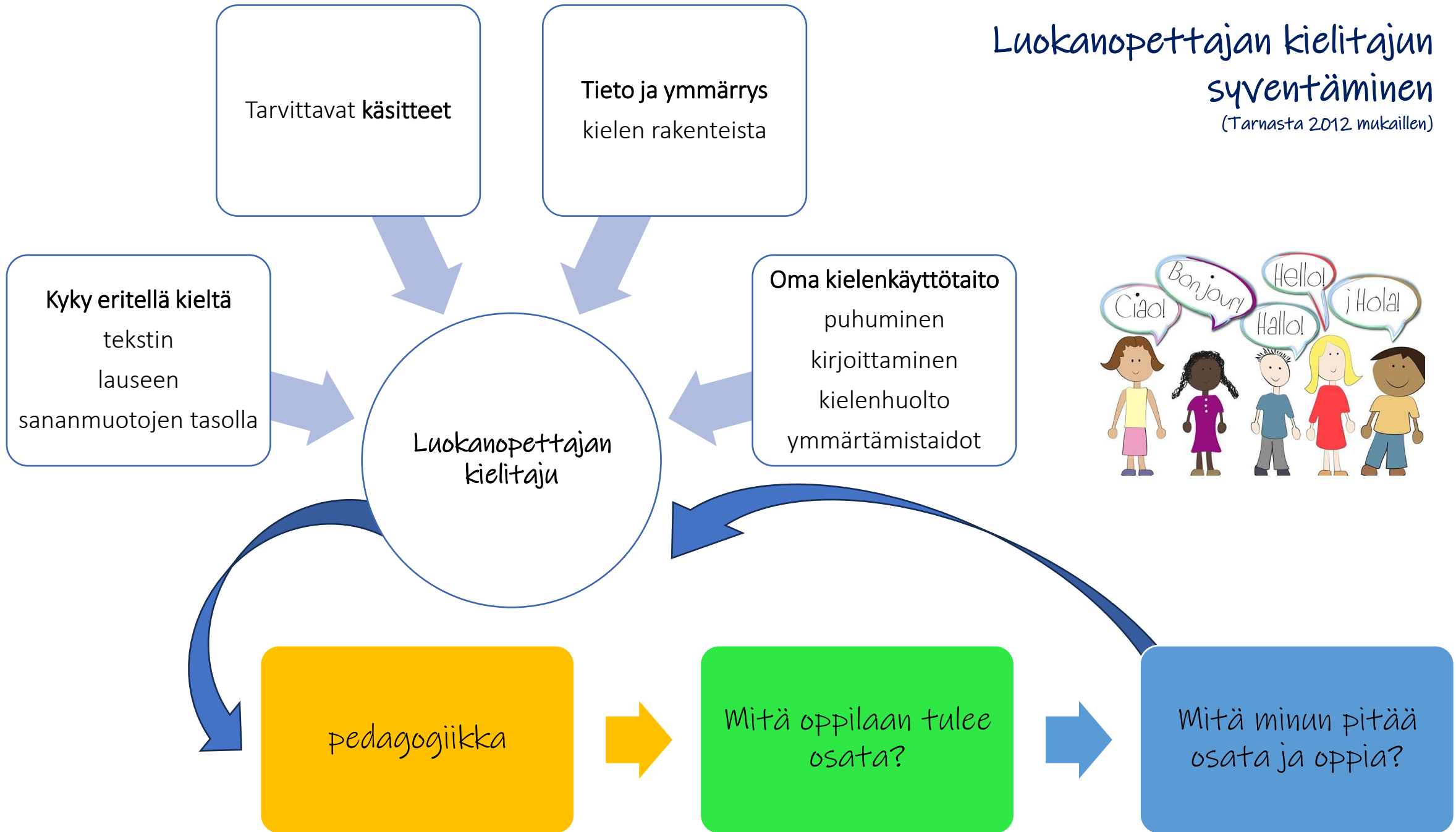
historiassa ja
yhteiskuntaopissa

taito- ja taideaineissa
(kuvataiteessa,
musiikissa, liikunnassa,
käsityössä)

Kun opiskellaan, niin....

Luokanopettajan kielitajun syventäminen

(Tarnasta 2012 mukailleen)

Suomen kieli ja kirjallisuus
oppiaineena?!

Mikä "aikän" rooli on muissa koulun
oppiaineissa?

Miten "aikän" taidot kehittyvät
muualla kuin koulukontekstissa?

Kirjatkaa pariporinanne tuloksia Flingaan
<https://edu.flinga.fi/s/ETUZTGD>

Pedagoginen osaaminen suomen kielessä ja kirjallisuudessa

Ymmärrys
oppiaineesta

osaat eritellä suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen pedagogista kulttuuria sekä oppiaineen pedagogiikkaan liittyviä erilaisia, esimerkiksi ideologisia ja poliittisia, sidoksia sekä pedagogisia suuntauksia

kognitiivinen ja sosiaalinen lähestymistapa
lukutaitoon, kirjallisuuden opetuksen
lähestymistavat

osaat eritellä, arvioida ja tukea oppilaiden moninaisia tulkitsemisen taitoja monimediaisissa oppimisympäristöissä ja tukea niiden kehittymistä läpi alakoulun

Tekstien
tulkitsemistaitojen
pedagogiikka

kirjoittamisen opetuksen
suuntauksat

Tekstien
tuottamistaitojen
pedagogiikka

osaat eritellä, arvioida ja tukea tekstien tuottamistaidon (prosessi + tekstilajitietoisuus) kehittymistä monimediaisissa oppimisympäristöissä

osaat eritellä, arvioida ja tukea kielitietoisuuden kehittymistä

Kielitietoisuuden
pedagogiikka

formalistinen ja funktionaalinen
lähestymistapa kielen
opetukseen

ymmärrät suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen ja -sisältöjen merkityksen oppijan identiteetin, kehityksen ja hyvinvoinnin näkökulmasta ja osaat hyödyntää oppijoiden omia tekstimaisemia heidän toimijuutensa tukemiseksi

Oppijälähtöisyys

Monilukutaidon
pedagogiikka

Monilukutaito eri oppiaineissa ja niitä yhdistävänä tekijänä:
ymmärrät suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen erityisluonnetta sisältö- ja välineaineena sekä osaat jäsentää kielen ilmiöitä ja ohjata monilukutaidon kehittymistä eri oppiaineissa sekä monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa

osaat ohjata oppijoita käyttämään metakognitiivisia strategioita taitojensa kehittämisessä (esim. oppimisen suunnittelua, oppimisen ja ymmärryksen kehittymisen seuraamista ja hallinnoimista, työskentelystä nauttimista)

Onko oppilas tietoinen oppimisestaan ja osaamisensa kehittymisestä oppimisprosessin aikana ja sen päättyessä?

Tietääkö oppilas, kuinka hänen osaamisensa tulisi kehittyä jatkossa?

Mitä tietoa ja missä vaiheessa tarvitaan yläkouluun siirtymistä varten?

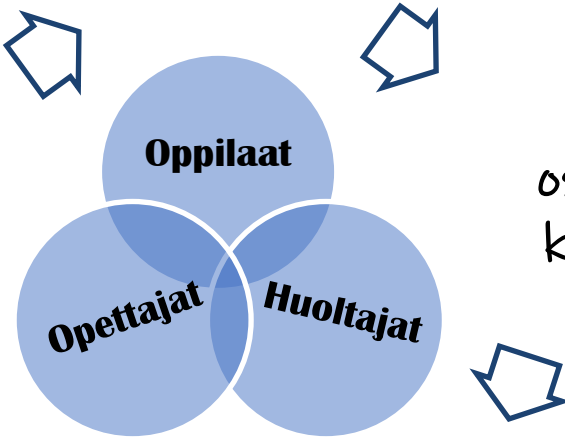
Miten ohjaan oppilasta kannustavasti ja kehittävästi koko oppimisprosessin ajan?

Missä vaiheessa oppilas arvioi itse oppimistaan ja milloin hyödynnämme vertaisarviointia?

Miten esimerkiksi muodostamme yhteisen ymmärryksen oppilaan kielen kehityksen, kielellisen tietoisuuden ja monilukutaidon edistämisestä luokilla 1–6?

Mitä on osaaminen?

Miten arviointitietoa käytetään?

Miten osaaminen kehittyy?

Kuka arvioi?

Miten arvioidaan?

Kuinka mallinnan osaamista ja sen kehittymistä oppilaille ja heidän huoltajilleen? Kuinka hyödynnän esimerkiksi taitotasotaulukoita?

Millaisia työkaluja tarvitsen oppimisen ohjaajana?

Oppimisen tukeminen diagnostisen, formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin avulla

<p>OPPIMISJAKSON/ PROSESSIN ALUSSA</p>	<p>Diagnostinen arviointi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lähtötason kartoitusta opetuksen suuntaamiseksi • auttaa oppimis- ja osaamistavoitteiden asettamisessa 	<p>testit, kokeet, käsitekartat, kyselyt, havainnointi, itsearviointi</p>
<p>OPPIMISJAKSON/ PROSESSIN AIKANA</p>	<p>Formatiivinen arviointi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • oppimisprosessin ohjaamista oppimistavoitteita kohti ks. lisää formatiivisen arvioinnin avainstrategiat • kriteeriperustaista • osana päivittäistä työskentelyä • metataitojen kehittämistä • vaatii näyttöä • vuorovaikutus keskeistä palautteen antamisen ja saamisen kannalta • low-stakes-arviointia 	<p>palautteen eri muodot, itse- ja vertaisarviointi, käsitekartat, kyselyt, keskustelut, havainnointi</p>
<p>OPPIMISJAKSON/ PROSESSIN PÄÄTTEEKSI</p>	<p>Summatiivinen arviointi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • tarkastellaan oppimis- ja osaamistavoitteiden saavuttamista • oppimistuloksien arviointia • kriteeriperustaista • avataan/kommunikoidaan usein todistuksissa ja tiedotteissa • vaatii näyttöä • sanallista tai numeerista tai niiden yhdistelmiä • high-stakes-arviointia 	<p>tentit, kokeet (luokkakohtaiset, kansalliset, kansainväliset), määrälliset mittarit, portfolioit</p>

T9 rohkaista oppilasta kertomaan tarinoita ja mielipiteitä sekä kuvaamaan kokemuksiaan*Kokemusten ja ajatusten ilmaiseminen***Tekstien tuottamisen tavoitteet luokilla 1-2**

Kerron kuvista, kokemuksistani, arjen tapahtumista ja mielipiteistäni puhumalla.	Kerron kuvista, kokemuksistani, arjen tapahtumista ja mielipiteistäni myös kirjoittamalla yksin tai yhdessä.	Kerron lyhyitä tarinoita ja mielipiteitä mallin avulla puhumalla, kirjoittamalla käsin tai näppäimistöllä.	Suunnittelen ja kirjoitan lyhyitä tarinoita ja tietotekstejä käsin tai näppäimistöllä yksin sekä yhdessä.	Arvioin ja muokkaan tekstejäni saamani palautteen avulla yksin tai yhdessä.	Kirjoitan oma-aloitteisesti tarinoita ja / tai mielipidetekstejä. Julkaisen niitä yhdessä sovitulla tavalla (esim. lehteen, verkkoon).
--	--	--	---	---	--

T10 ohjata oppilasta tuottamaan yksinkertaisia kertovia, kuvaavia ja muita tekstejä myös monimediaisessa ympäristössä.Oman ajattelun kielentäminen ja eri tekstilajien käyttö*

Tiedän, että on olemassa erilaisia tekstejä, joilla on erilainen tarkoitus.	Luokittelen erilaisia tekstejä niiden tarkoituksen perusteella.	Kirjoitan erilaisia tekstejä mallin mukaisesti.	Suunnittelen kertovalle ja kuvailevalle tekstilleni rakenteen ja tavoitteen sekä tuotan tekstin yksin tai ryhmässä.	Erotan ohjatusti omasta tekstistäni sen osat ja kuvailevaa sanastoa.	Tuotan tarinoita, sarjakuvia, animaatioita, näytelmäkohtauksia yms. oman mielenkiintoni mukaan yksin tai yhdessä.
---	---	---	---	--	---

T11 opastaa oppilasta harjaannuttamaan käsin kirjoittamisen taitoa ja näppäintaitoja sekä ohjata oppilasta vähitellen tekstien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä tuntemaan oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksiaKirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta*

Harjoittelen kirjainmuotoja ja -kokoja kirjoituksessani.	Hallitsen kirjainmuodot ja -koot ja käytän niitä. Ymmärrän oikeinkirjoituksella syntyviä merkityseroja (esim. satu – Satu, tuli – tuuli)	Kirjoitan ohjatusti käyttäen opeteltuja oikeinkirjoitussääntöjä.	Kirjoitan opettujen oikeinkirjoitussääntöjen mukaisesti (virkkeen tunnusmerkit: iso alkukirjain, sanavälit, lopetusmerkki).	Muokkaan tekstiäni saamani palautteen ja kirjoitetusta kielestä oppimani tiedon pohjalta.	Käytän sujuvasti oppimiani taitoja erilaisissa tilanteissa käsin ja näppäimistöllä kirjoittaessani.
--	--	--	---	---	---

T9 rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana - *kokemusten ja ajatusten ilmaiseminen*

Oppilas ilmaisee omia mielipiteitään ja ajatuksiaan kysyttäessä.	Oppilas kertoo ohjatusti kokemuksistaan, ajatuksistaan ja mielipiteitään.	Oppilas kertoo kokemuksistaan, ajatuksistaan ja mielipiteitään omin sanoin suullisesti ja kirjallisesti yksin ja yhdessä.	Oppilas ilmaisee kokemuksiaan ja ajatuksiaan monimuotoisten tekstien avulla.	Oppilas antaa esimerkkejä, miksi on tärkeää jakaa omia kokemuksia, ajatuksia ja mielipiteitä muiden kanssa.	Oppilas julkaisee tekstejään haluamallaan tavalla.
--	---	---	---	---	--

T10 kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista - *oman ajattelun kielentäminen ja eri tekstilajien käyttö*

Oppilas toistaa näkemänsä/ katsomansa/ kuulemansa kertomuksen omin sanoin. Oppilas kuvailee suullisesti itseään kiinnostavia tietotekstejä. Oppilas toimii ohjeiden mukaisesti. Oppilas osaa muodostaa mielipiteen ja perustella sen.	Oppilas osaa selittää tekstilajeista saamansa tiedon pohjalta, minkälainen teksti on tarkoitus kirjoittaa.	Oppilas tuottaa kuvallisesti tai kirjallisesti kertomuksen. Oppilas tuottaa kirjallisesti ja suullisesti tietotekstin. Oppilas tuottaa kirjallisesti ja suullisesti ohjaavan tekstin. Oppilas tuottaa kirjallisesti ja suullisesti kantaa ottavan tekstin.	Oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin.	Oppilas muokkaa tekstiään saamansa palautteen pohjalta.	Oppilas yhdistelee luovasti eri tekstilajeja omassa tekstissään käyttäen niille tyypillisiä piirteitä.
--	--	---	--	---	--

T11 ohjata oppilasta edistämään käsikirjoittamisen ja näppäintaitojen sujuvoitumista ja vahvistamaan kirjoitetun kielen ja tekstien rakenteiden ja oikeinkirjoituksen hallintaa - *kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta*

Oppilaan tekstistä erottuvat isot ja pienet kirjaimet. Oppilas tuottaa virkkeitä.	Oppilas tavuttaa sanat oikein rivin lopussa. Oppilas erottelee virkkeen lauseet toisistaan.	Oppilas harjoittelee näppäintaitoja ohjatusti mallien avulla. Oppilas harjoittelee oikeinkirjoitusta ja kirjoitetun tekstin rakenteita (kappalejako, otsikointi) ohjatusti mallien avulla.	Oppilas kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin ja on omaksunut tarvittavia näppäintaitoja. Oppilas tuntee kirjoitetun kielen perusrakenteita ja oikeinkirjoituksen perusasioita ja käyttää niitä oman tekstinsä tuottamisessa.	Oppilas muokkaa itse tekstiensä perusrakenteita ja oikeinkirjoitusta saamansa palautteen pohjalta.	Oppilas kehittää oma-aloitteisesti ja tavoitteellisesti tekstintuottamisen taitojaan.
--	--	---	--	--	---

T12 kannustaa oppilasta kehittämään tekstin tuottamisen prosesseja ja taitoa arvioida omia tekstejä, tarjota mahdollisuuksia tekstien tuottamiseen yhdessä, rakentavan palautteen antamiseen ja jakamiseen, ohjata ottamaan huomioon tekstin vastaanottaja sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen – *tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä*

Oppilas tietää, mitä sovitun tekstin tuottaminen häneltä vaatii.	Oppilas osaa selittää, miten hän tekstinsä rakentaa (ymmärtää tekstin tuottamisen eri vaiheita ja tekijänoikeuksia.)	Oppilas rakentaa tekstejään vaiheittain ohjatusti ja tekee lähdemerkinnät mallin avulla tekstin loppuun.	Oppilas tuntee ja osaa kuvailla tekstien tuottamisen perusvaiheita, osaa arvioida omia tekstejään ja tuottaa tekstejä vaiheittain yksin ja muiden kanssa sekä antaa ja vastaanottaa palautetta. Oppilas osaa merkitä lähteet tekstin loppuun, ymmärtää, ettei saa esittää lainaamaansa tekstiä omanaan ja tietää verkossa toimimisen eettiset periaatteet.	Oppilas tunnistaa omia sekä toisten vahvuuksia tekstin tuottajana ja asettaa itselleen kehittämistavoitteita saamansa palautteen pohjalta.	Oppilas arvioi taitojaan tuottaa tekstejä suunnitelmallisesti ja eettisesti.
--	--	--	---	--	--

Tekstien tuottamisen tavoitteet
luokilla 3-6

Arviointikulttuuri

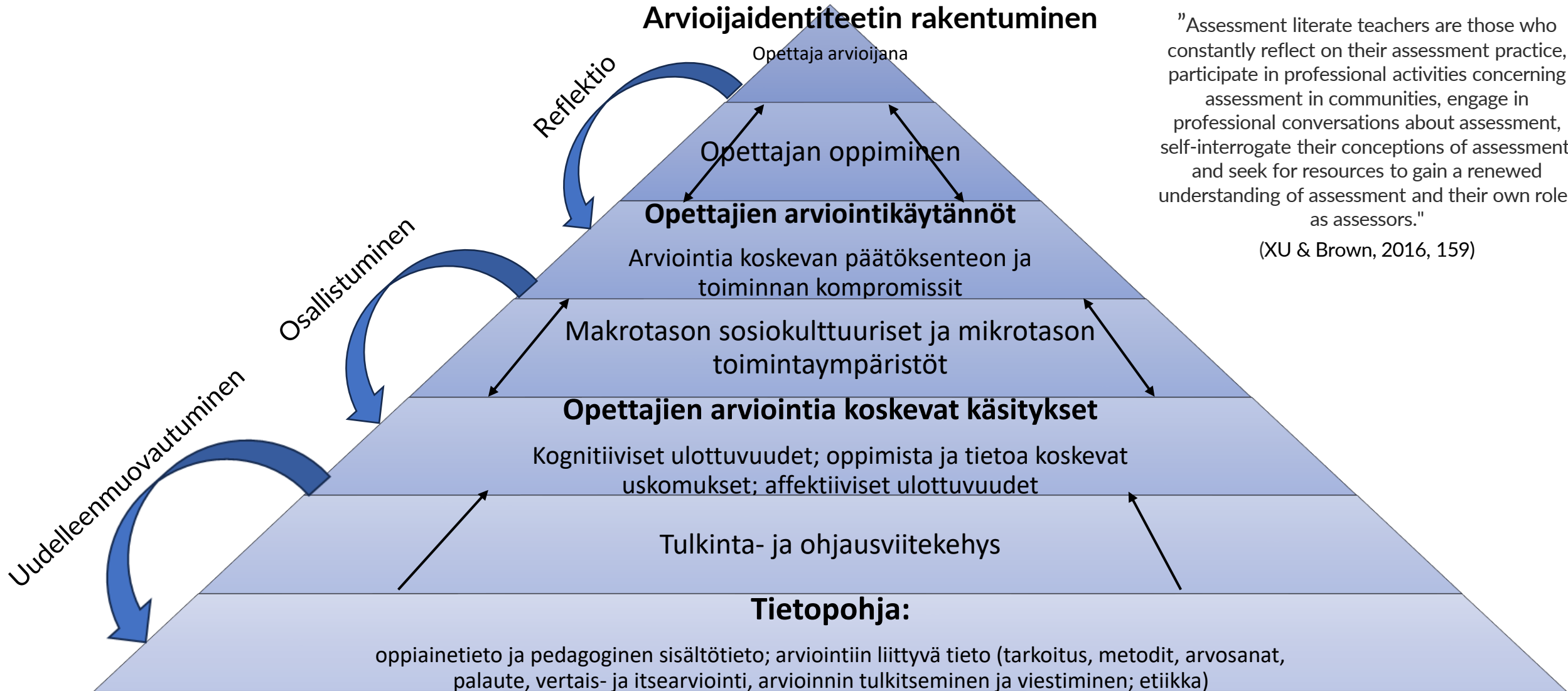
- Arviointiin liitetyt uskomukset, arvot ja käsitykset, jotka joko tiedostettuina tai tiedostamattomasti vaikuttavat arviointikäytänteisiin, arviointimenetelmiin sekä niihin liittyviin valintoihin.
- Arviointikulttuuri heijastelee myös sitä, mitä pidetään osaamisena, tietämisenä, suotuisana toimintana oppimisen kannalta.
- Arviointikulttuuria muovaavat käsitykset, uskomukset ja arvostukset ovat syntyneet mm. traditioiden, yhteiskunnallisten arvostusten, opetussuunnitelmien ja oppiaineiden omista lähtökohdista käsin.
- Opettajat, mutta myös sidosryhmät ylläpitävät, toisintavat ja myös uudistavat arviointikulttuuria omilla valinnoillaan ja toimillaan.

(esim. Fuller & Skidmore, 2014; Xu & Brown, 2016)

Opettajan arviointiosaamisen kehittäminen identiteettityönä

A conceptual framework of Teacher Assessment Literacy in Practice, TALiP

(Xu & Brown, 2016; käänös Atjosta 2021 mukailleen)

Ennakkotehtävä seuraavaan suurryhmään

Orientoidu suurryhmän teemaan ja katso seuraavat kaksi videota <https://monikielisenoppijanmatkassa.fi/tasavertaisuus/> -sivustolla:

1. Monikielinen oppilas tasavertaisena koulussa – havainnointiskeema opettajalle
2. Ali Jahangirin koulupolku

Miten videon 1 mukaan oppilaiden osallisuutta tulisi tukea koulussa? Mitä noista tuen keinoista Ali Jahangirin koulupolulla toteutettiin?

Tee muistiinpanot itsellesi ja valmistaudu käsittelemään aihepiiriä suurryhmässä.